

מוסרי דעת ונתיבי תורה מהיכל רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א

• ישיבת פוניבז' •

פרשת משפטים תשפ"ד

• בס"ד • גליון ל"ט •

משפטי התורה - השראת השכינה

לאמיתו, ראוי שתשרה שכינה עמהם, וכו", המשפט צדק מביא לנו שפע אלוקי ולכן סנהדרין גדולה יושבים בלשכת הגזית שכל השפע מגיע משם, ומי שדן אמת לאמיתו מביא השראת השכינה.

נמצא שבמשפטי התורה הדיני ממונות מביאים גם כן קדושה לעולם, והם שונים בתכלית מדיני הממונות של הגויים, ואת זה צריכים להגיד לעם ישראל כהקדמה לשאר המצוות, שלא יחשבו שיש ב' חלקים בתורה, בין אדם לחברו ובין אדם למקום, אלא הכל הוא יסוד אחד הוא - השראת השכינה.

השמירה על המצוות שבין אדם לחברו מביאה השראת השכינה

ובעצם יסוד הדבר הוא פשוט, שהרי ככל שהאדם אוהב את עצמו וממונו, קשה לו מאוד לשמור כראוי על כל דיני הממונות, אבל אם יש לו סייעתא דשמיא גם בזה, שכינה שורה עליו, וכאשר הוא אינו דבוק בחומריות - הוא יכול לשמור כראוי על דיני הממונות, אין לו את חושך החומריות שמפריע לו בכל דבר של קדושה. החומריות אומרת לנו שרק אם נדאג לעצמנו יהיה לנו טוב. וזוהי הסיבה שהתורה הקדימה את דיני הממונות מיד לאחר מתן תורה, להראות לנו שגם ההנהגה הפשוטה זה חלק ניכר מהחיים.

דיני הממונות הם גם עבודה רוחנית, וודאי שחלק מהעבודה זה המצוות, אבל כיון שהשורש בחיים זה המידות, ואדם שיש לו מידות לא טובות הרבה יותר קשה לו לשמור את התורה והמצוות. יש מצוות שלא שייך לקיים בלי התאמצות מיוחדת, וכמו השליטה על המחשבה לחשוב רק דברים טובים, ומי שלא מתאמץ לזה אין לו כוח, קשה לו לשלוט על המחשבה, והכוח של האדם מגיע מהרוחניות, ורק מי שמשקיע בזה מצליח. זה מה שהתורה אומרת לנו כאן בפרשת השבוע, קבלת התורה עושה גם את זה, וזה מביא השראת השכינה, מי שמושלם בכל התכונות, גם בדינים שבין אדם לחברו - גורם שיהיה השראת השכינה.

"מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין"

ובגמרא (ב"ק ל) "אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות", אדם רגיל לא שומר כראוי מילי דנזיקין, זה קשה, אבל מי ששואף לרוחניות יקבל כוח ומושגים לזה ויכול לגדול להיות אדם אחר. האדם בונה לעצמו את כוחותיו, לכל אחד יש כוח מוגבל, ואין לאדם מספיק כוח כדי לשמור כראוי את התורה, אבל מי שמתאמץ בכל כוחו, התורה נותנת לו את הכוח לזה, מי שבאמת רוצה - יכול, מפני שעל ידי כח הרצון הוא מתאמץ בכל כוחו, והתורה נותנת לו עוד כוח להמשיך הלאה.

היסוד הוא להתאמץ, כשעם ישראל אמרו "נעשה ונשמע" היה בזה מאמץ עצום, הם התחייבו לשמור את כל התורה בכל כוחם, וזה היסוד של ההצלחה ברוחניות - "בכל כוחו". וידועים דברי הגמ' (חגיגה ט): "ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד", עוד קצת כוח, אנחנו מתפללים מההבדל העצום שיש בין מי שמוסיף עוד פעם אחת על המאה פעמים שהוא כבר למד, אבל אצלנו זה גם דרגה עצומה לחזור על כל דבר מאה פעמים, גם זה הוא למעלה מכוחותיו של האדם. אבל מי שאוהב ורוצה את התורה, יש לו כוח לזה.

כאהבת הרוחניות ניתן להתגבר על כל קושי

החלק העיקרי שמוטל עלינו לעשות זה לאהוב יותר את הרוחניות, לרצות את זה, ואז יותר קל לעמוד בכל הניסיונות. זו החובה "הווי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה" (אבות ב, א), מי שיש לו אהבה גדולה לרוחניות ויש לו תאוה ללמוד ולחדש, על ידי זה הוא מקבל כוח לעמוד מול כל הניסיונות, אבל אם אין לו את זה, זה רוח מצויה מזהה ומשנה אותו. העולם מלא בניסיונות, בכל מקום ופינה, והדרך להתגבר ולעמוד בזה הוא על ידי שנתאמץ ברוחניות, לאהוב את הרוחניות, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, ואז כבר נקבל כוח לעמוד במקום ניסיון.

התורה קבעה את דיני המשפטים בסמוך לעשרת הדברות

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וגו". התורה מצוה אותנו בפרשה את כל דיני הממונות ובין אדם לחברו, וחלק גדול מדיני התורה כתוב כאן בפרשת משפטים.

ובמושכל ראשון אחרי מעמד מתן תורה, ושמיעת עשרת הדברות שמתחיל ב"אנוכי", "לא יהיה לך", "לא תשא", "זכור את יום השבת", "כבד את אביך ואת אמך", ובחלק השני של עשרת הדברות נאמרו הדברות שעיקרם בבין אדם לחברו, ולכאורה היה ראוי לכתוב בפרשה אחר כך את המצווה של הקרבת קרבנות, תרומה, ואילו את ענייני 'נזיקין' ומשפטים היה צריך לכתוב רק אחרי שיצטוו בכל החיובים של בין אדם למקום, ובתורה אנו רואים שהציוויים הללו של בין אדם לחברו נקבעו מיד לאחר עשרת הדברות.

ומצד האמת יותר קשה לקיים את פרשת משפטים עם כל הדינים המוזכרים בה, ממצוות שבין אדם למקום, כיוון שכשהאדם מקיים את המצוות שבין אדם למקום הוא מתעלה על ידי זה ומתקדם עוד בחיים, הוא מרגיש שהוא עושה בזה דברים של רוחניות ומתקדם עוד לתכלית של האדם בחייו. אבל במשפטי הממונו, אמנם הוא מרגיש שהוא צדיק שהוא לא גונב ומזיק לאחר, אבל הוא לא מרגיש בזה שהוא גדל על ידי זה בעוד דרגה ברוחניות.

כך הוא המושכל ראשון של אדם פשוט, והראיה שגם בני נח נצטוו על הדינים, ובזה עם ישראל לא נשתנו מכל אומה ולשון, אמנם הדינים בזה שונים מהגויים, ויש נפק"מ בדין מה כל אחד צריך לעשות, אבל היסוד בזה הוא אחד, וממילא נראה לנו שהחלק בתורה של דיני ממונות זה דבר פשוט, שעושים זאת בגלל שלא שייך לחיות בלי זה, אבל זה לא עיקר בחיים. ואמנם כשמגיע אדם ורוצה להתקדם ולהתחזק אומרים לו שיתחזק בעבודת ד', שילמד יותר טוב ויתפלל, אבל לא מעבר לכך.

משפטי הצדק מביאים לנו שפע אלוקי

ובדרשות הר"ן (דרוש י"א) מאריך בביאור החילוק בין דיני בין אדם לחברו של התורה לדיני בין אדם לחברו של אומות העולם. "ואני מבאר עוד זה ואומר, שכמו שנתייחדה תורתנו מבין נימוסי אומות הקדמונים במצוות וחוקים אין ענינם תיקון מדיני כלל", במצוות והחוקים אנו שונים מהגויים גם בדברים שאין בהם שם עניין תיקון מדיני לעולם, אבל "הנמשך מהם היה חול השפע האלוקי באומתנו והידבק עמנו, בין שיראה העניין ההוא לעינינו כענייני הקרבנות וכל הנעשה במקדש, בין שלא ייראה, כיתר החוקים שלא נתגלה טעמם, מכל מקום אין ספק שהשפע האלוקי היה נדבק בנו וחל בפעלים ההם עם היותם רחוקים מן הקש השכל", השראת השכינה מגיעה בזכות מה ששומרים את המצוות והחוקים הללו, בדיוק כמו כל הקרבנות והמצוות שנעשו במקדש.

וממשיך הר"ן: "ולפיכך אני סובר וראוי שייאמן, כמו שהחוקים שאין להם מבוא כלל בתיקון בסידור המדיני, הם סיבה עצמית קרובה לחול השפע האלוקי, כן משפטי התורה יש להם מבוא גדול, וכאילו הם משותפים בין ענין חול העניין האלוקי באומתנו ותיקון ענין קיבוצנו. ואפשר שהם היו פונים יותר אל העניין אשר הוא יותר נשגב במעלה ממה שהם היו פונים לתיקון קיבוצנו. כי התיקון ההוא, המלך אשר נעמיד עלינו ישלים עניינו וכו'", יתכן שלפעמים היה נדמה לנו שבשביל תיקון המדיני היה ראוי שהדין יהיה אחרת בדיני ממונות, אבל כדי שיחול עלינו השפע האלוקי הדין הוא כזה, ורק בדרך הזאת תשרה עלינו השכינה, והמשפט הצדק על פי התורה מביא לגילוי שכינה.

ומסיים הר"ן: "אבל הייתה לנו מעלה גדולה עליהם, כי מצד שהם צודקים בעצמם, רצוני לומר משפט התורה, כמו שאמר הכתוב "ושפטו את העם משפט צדק", יימשך שידבק השפע האלוקי בנו וכו'. ומה הצד נמשך כל מה שאמרו רז"ל (סנהדרין ז) "כל דין שדן דין אמת

להרגיש טעם בלימוד, במצוות ובתורה, לרצות את זה, וכשיש טעם כל טרחה קלה, וכשאין טעם - כל דבר קשה.

אחרי פרשת יתרו שקראנו על מתן תורה זה הזמן להתחזק ולקבל, לדעת שמכל מה שהאדם עושה נהיה רוחניות, והכל קשור להשראת השכינה, ובכל פרט שאנו נתקדם, על ידי זה נתקדם לעולם אחר, נעלה בעוד דרגה, כל דבר ודבר וכל פרט ופרט מקדם, אין שום דבר מלבד זה, אפי' בדברים קטנים של עזרה לזולת, עזרת משהו - הבאת עוד אור לעולם, הוספת פה עוד משהו, ולא רק עזרת פה למישהו, אלא על ידי זה אתה גם גדל עוד ברוחניות.

על ידי עזרה לחברו זוכים לקרבת אלוקים

כשיודעים את זה, כל ההתנהגות בגשמיות עם האחר שונה, אצל הגויים כל צורת הנימוסים זה בצורה של שמור לי ואשמור לך, לא משנה להם עצם העניין, אבל אצלנו זה לא כך, אנו עוזרים לשני וע"י זה זוכים גם לקרבת אלוקים, השגות אחרות, התורה הרימה את עם ישראל להשגות אחרות, כולנו שייכים לעם שקרוב יותר לקב"ה, ולכן הכל שונה, גם בגשמיות, והשכינה חלה ע"י זה.

זה מה שמוטל עלינו - להוסיף השראת השכינה בעולם, וזה בעצם המהות של מתן תורה, עם ישראל השתנה לגמרי, מהרגע הזה כל החשבון שלנו זה איך נוכל להתקרב יותר לקב"ה, וכל לימוד והבנה חדשה בתורה, עמל התורה, עמל התפילה, כל זה מביא אותנו לדרגה אחרת. וזה מה שמוטל עלינו, להשריש בליבנו את היסוד הזה, אנחנו אנשים רוחניים, וע"י שנאמץ את הנשמה נתקדם יותר לקב"ה. ההתאמצות סובבת את כל סדר היום: לקום מוקדם בבוקר, לחשוב בלימוד, לא לבזבז את הזמן, וההתאמצות הזאת היא המביאה את כל ההצלחה, היא מחזקת את כל הכוחות הגופניים, שאם האדם מתאמץ הוא יכול ללמוד טוב ולא להירדם, ויבין טוב את הסוגיא, הוא לא ירוץ לחפש דברים אחרים, יש לו כוחות חדשים, לכל אחד מאיתנו יש כוחות מסוימים, ואם נתאמץ - נקבל כוחות חדשים,

(מוצ"ק משפטים תשפ"ב)

"אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה" (משלי ב', ד), התורה נמשלה לכסף ולמטמונים, ואדם שרוצה להרוויח כסף ומגיע יום השוק, הוא לא מבטל מזמנו במנוחה ואכילה, אלא מתרוצץ להספיק עוד ועוד, משום שהוא צריך להרוויח. כשהאדם רוצה להרוויח דברים בעולם הזה, אין שום קושי שירתיע אותו, כל קושי קל בעיניו, אבל בעיני רוחניות אם אין סיבה מיוחדת האדם לא יטרח לזה, הוא רוצה רוחניות אבל הוא לא אוהב את זה, זה לא בוער בו.

וזה עיקר העבודה, להגביר את ערך התורה והרוחניות, לדעת מה עומד למולנו, לדעת להעריך באמת את ערך התפילה, ובחז"ל מובא באריכות בגדר המעלה הגדולה של עניית אמן יהא שמיה רבא בכוונה. וכיון שאנו לא מרגישים וחיים את זה כל הזמן, כל צורת חיינו היא בצורה של חולין, בלי השגות מיוחדות. וזה עיקר ההבדל בין דורנו לדורות הראשונים, אצלם כל דבר רוחני היה שווה הון רב, כל דבר שהיה מקרב אותם יותר להבנה ודרגה חדשה היה אוצר ומטמון, והיו מוכנים לשלם על זה כל מחיר. אבל אם אין את ההרגשה הזאת, הכל הפוך, מוכנים לוותר על הרוחניות תמורת כל דבר, לא מרגישים שמפסידים בזה משהו.

עיקר התכלית להתקרב לקב"ה ולהתרחק מהמפריעים לכך

העיקר מה שמוטל עלינו לשנן הוא שעיקר החיים להתקדם עוד ברוחניות ולהתקרב לקב"ה, ולשמור את התורה והמצוות, וכל מה שהאדם עושה מקדם אותו לזה, ומאידך כל מה שהוא לא עושה ומתקדם עוד ברוחניות - מרחיק אותו מזה, מה שמוסיף ומקרב יותר לקב"ה - נתקרב לזה כאל אבן השואבת, ומה שמרחיק מזה - לברוח כבורח מן האש, כמו שכתב במסילת ישרים (סוף פרק א').

זה עיקר ההבדל בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, לפעמים נדמה לנו שבדור שלנו יש ריבוי תורה עצום בכל העולם, אבל הבעיה היא שערך התורה בדור הזה ירד מאוד, הרבה פחות ממה שזה היה שווה פעם - בדורות הקדמונים. ועיקר עבודתנו הוא להחזיר את הערך האמיתי והנכון לתורה, לדעת שהתורה שווה יותר מכל העולם,

מקבץ עובדות ומעשים שנשמעו מרבינו מרן שליט"א בניהום האבלים בבית ראש ישיבת בית מתתיהו הגאון הגדול רבי ברוך ויסבקר זצוק"ל

מרן שליט"א: "מרבי ברוך זצוק"ל התוודעתי לספר התרומות, הוא היה מוצא שם יהלומים. בטור, בבית יוסף ובבעל התרומות, הוא היה מוצא שם מציאות, את כל שיטות הראשונים היה מסדר מהבית יוסף. הוא היה יודע לעשות מחול זה, היה מוצא יהלומים בכל ספר, לומדות בכל מקום."

"היה למרן הרב זללה" חביבות גדולה אליו, ור' ברוך סיפר לי שכשהיה בחור בישיבה לא הייתה לו היכרות עם הרב, הרב הכיר אותו לראשונה בשמחת אירוסין, באותו ערב שהוא התארס התארסו שתי בחורים מהישיבה, הוא ועוד בחור אחר, ויצא שהרב הגיע לאירוסין שלו, וכשהוא אמר את ה'דבר תורה' באירוסין הרב מאוד התפעל מזה, ומאז החל הקשר העמוק ביניהם."

הבן הגאון רבי צבי שליט"א: "אבא זצ"ל היה מספר שהוא הכין שני שטיקלעך תורה לאירוסין, אחד אם הרב יגיע, ואחד אם הרב לא יגיע, הוא אמר שאם הרב יגיע הוא יגיד את הדבר תורה המבריק, ואם הוא לא יגיע הוא יגיד את הדבר תורה האחר, הבני יותר."

מרן שליט"א: "בזמנו כל חתן היה אומר דברי תורה גם בכל יום מימי השבע ברכות, והרב ביקש מרבי ברוך שיעלה על הכתב את כל מה שהוא אמר בשמחות השבע ברכות, והוא נתן לו את זה כתוב במחברת."

"ר' ברוך התחתן בתמוז תשכ"ג, אני הגעתי לישיבה באלול תשכ"ג, כמה חודשים אחרי שהוא התחתן, והתחלתי ללמוד איתו חברותא בתשכ"ח, היינו לומדים כל יום בסדר שלישי בביתו כמה שנים, ואחרי תקופה בתשכ"ט כשהרב נחלה ודבר מחלתו עדיין לא התפרסם, יום אחד כשהגעתי ללימוד עמו אני רואה שהוא מדוכדך, שאלתי אותו מה קרה, והוא אמר לי שהמחברת שלו עם הדברי תורה של השבע ברכות היתה אצל הרב כמה שנים, מהחתונה ועד היום, והיום הרב החזיר לו את זה, ואם הוא החזיר את זה כנראה שהוא מאוד חולה והוא חושש שהוא הולך למות."

"הגאון רבי יודל בוויאר שליט"א היה גר קומה מעליו והיה יורד אליו הרבה לשאול אותו שאלות על תרומות ומעשרות, שאלות על לקוח, ב' לקוחות, הוא הכניס אותו לענין של מעשרות. יש לשון הרמב"ם בכמה מקומות שהוא כותב "יראה לי", ור' שמואל היה קורא את זה "יִרְאָה לי", והוא אמר לו שצריך להגיד "יִרְאָה לי"."

"הוא למד חצי שנה בחברותא עם הגאון רבי אליהו ברוך פינקל זצ"ל והם היו מאוד קשורים, ר' אליהו ברוך לא התחיל ללמוד בפוניבז', הוא הגיע רק בהמשך, וכשהוא עבר לישיבה למדו מסכת גיטין, ור' ברוך היה כבר אברך כולל, הוא עלה בחזרה ללמוד בהיכל הישיבה, והצטרף עימנו יחד ללימוד בחבורה, ואז הם למדו חברותא בסדר א' ביחד בזמן חורף. תמיד היה 'מצב' מסביבו, לומדות, ראיות, קושיות, זה היה כל המהות שלו."

"הגרא"ב פינקל זצ"ל למד עמו בסדר א', ועם הגר"ש ברמן זצ"ל בסדר ג', בתקופה שהוא למד בישיבה הוא היה חביבם של כל ראשי הישיבה, והוא היה מביא משיבת מיר את חידושי ואת דרך הלימוד של הגר"נ פרצוביץ זצ"ל, והיו הרבה ויכוחים בלימוד, גם ויכוחים על דרכי הלימוד בין האסכולות השונות של ר' שמואל ושל ר' נחום... [רא"ב פינקל הגדיר זאת אז: "ר' שמואל פתח לנו את הראש, ור' נחום את העיניים...". ר' שמואל בלומדות שלו ור' נחום בדיוקים שלו]."

הבן הגאון רבי צבי שליט"א: "הוא לקח את אבא זצ"ל לר' נחום, ואז נוצר קשר לימודי קבוע של אבא עם ר' נחום, אחרי שר' נחום הכיר את אבא התבטא אז "קען זיין שהצורה להגיד שיעורים - זה בצורה של ר' שמואל", ואת זה הוא אמר אחרי שאבא זצ"ל לא שמע שיעורים מר' שמואל כבר 15 שנים..."

מרן שליט"א: "הוא ייצג בישרות את התורה של רבנו מרן רה"י הגר"ש רוזובסקי זצוק"ל. ר' שמואל היה אומר כללים, והוא היה יודע להמשיך את הפרטים, הוא היה תלמיד. שתזכו להמשיך בדרכו, המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים."

י"ל ע"י מכון 'צור התורה'
לתרומות והנצחות:
02-302-4186
לקבלת הגיליון מידי שבוע באמייל:
mzh0747@gmail.com

לעילוי נשמת הגאון
רבי אליהו ב"ר שמואל פפזיפר זצ"ל
אשר בבתיבתו הבהירה הנחיל לעולם התורה את שיחותיו
ואמרויו של רבנו הגדול מרן ראש הישיבה האבי עזרי ז"ע
נלב"ע ו' אדר תשפ"א

נתרם לעילוי נשמת
ראש ישיבת בית מתתיהו הגאון הגדול
רבי ברוך ב"ר משה ויסבקר זצוק"ל
נלב"ע כ"ג שבט תשפ"ד

לעילוי נשמת
הרבנית הצדקנית
מרת שרה בת רבי אהרן דסלר ע"ה
נלב"ע ג' אדר תש"פ
הנצח ע"י נכדה יחידינו הר"ר רבי אברהם דסלר שליט"א